

PREZENTAREA REFERINȚEI ÎN PROCESUL CIVIL, ÎNTRE OBLIGAȚIE ȘI POSIBILITATE

Dumitru DUMITRAȘCU, *drd., asist. univ.,
Facultatea de Drept și Științe Sociale,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Abstract: *The contradictory principle and equality of arms contributes to the realization of civil justice by the fact that plaintiff and defendant has the right to defence. Statement of defence is the procedural statement by which the defendant makes certain objections against the statement of claim. In this sense, the contradictory nature of the civil process is ensured with the possibility of examining the case in all its aspects. At the same time, this article analyzes the role of the statement of defence in the pre-trial preparations and the effects in default of filling the statement of defence.*

Keywords: *civil procedure, equality of arms, the contradictory principle, right to defence, plaintiff, civil defendant, statement of defence.*

Pârâtul formulează obiecțiile material-juridice, de regulă, prin intermediul referinței. Legislația noastră nu ne oferă vreo definiție a acestui act procedural ca în cazul legislațiilor altor state. În acest sens, art. 205 din Noul Cod de procedură civilă al României definește întâmpinarea (noțiunea care este identică cu noțiunea de referință utilizată de codul nostru de procedură civilă, astfel că ele semnifică același act procedural al pârâtului) ca „actul de procedură prin care pârâtul se apără, în fapt și în drept, față de cererea de chemare în judecată”. Observăm că legiuitorul român atribuie referinței caracterul de replică, răspuns la pretențiile formulate de reclamant, reprezintă un act procedural în care pârâtul indică apărările sale.

Referința, alături de cererea de chemare în judecată, este un act fundamental în cadrul procesului civil, are o importanță incontestabilă pentru soluționarea justă și echitabilă a litigiului. După cum reclamantul în cererea de chemare în judecată indică circumstanțele pe care se întemeiază pretențiile formulate și probele pe care le aduce pentru dovedirea acestora, este firesc ca și pârâtul să expună în referință considerentele sale împotriva acțiunii formulate, cu invocarea circumstanțelor de fapt și de drept a cauzei, arătând și probele pe care se întemeiază. Prin această modalitate se creează un echilibru procedural între părți, ceea ce permite judecătorului de a crea o viziune de ansamblu asupra fondului dreptului dedus judecății. În plus, referința permite reclamantului de a lua cunoștință de apărările pârâtului și de a cunoaște poziția acestuia în proces, asemănător cu situația pârâtului, căruia i se aduce la cunoștință conținutul cererii de chemare în judecată întocmită de reclamant.

Examinând utilitatea și rolul referinței în procesul civil, profesorul Leș I. menționează că întâmpinarea îndeplinește două scopuri, „în primul rând, se asigură un echilibru în situația juridică a părților. În același timp, depunerea întâmpinării este utilă și pentru instanța de judecată. Aceasta deoarece numai astfel instanța este pusă în situația de a lua cunoștință, chiar din faza inițială a procesului civil, de poziția părților, de apărările și dovezile pe care se întemeiază susținerile lor” [8, p. 331-332].

Referința se prezintă de către pârât în cadrul fazei de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. Legiuitorul a stabilit că judecătorul în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, printre alte acte procedurale pe care trebuie să le îndeplinească, va expedia pârâtului copiile de pe cererea de chemare în judecată și de pe înscrisurile anexate la ea întru confirmarea pretențiilor reclamantului și va stabili data până la care pârâtul urmează să prezinte o referință scrisă privind acțiunea reclamantului și toate probele necesare (art. 185 alin. (1) lit. b) din CPC al RM[4]). Pentru asigurarea egalității părților în cadrul procesului civil, după ce judecătorul primește referința de la pârât, va remite reclamantului copiile de pe referință și de pe înscrisurile anexate la ea și va stabili data până la care urmează să fie prezentate toate probele suplimentare (art. 185 alin. (1) lit. c) din CPC al RM).

Așadar, judecătorul va fixa pentru pârât termenul până la care acesta are posibilitatea de a prezenta în scris apărările sale față de cererea de chemare în judecată cu indicarea tuturor probelor pe care își întemeiază considerentele. Dar ce se întâmplă în situația în care pârâtul nu va prezenta referința în termenul stabilit de instanță? Răspunsul îl găsim în dispoziția art. 186 alin. (1) din CPC al RM: „în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, judecătorul stabilește data până la care pârâtul

urmează să prezinte în judecată referința și toate probele necesare, *sub sancțiunea decăderii*”, iar alin. (2) al aceluiași articol stipulează că „depunerea referinței este obligatorie. În cazul nedepunerii ei în termenul stabilit de instanță, *pârâtul este decăzut din dreptul de a mai prezenta probe*, dacă legea nu prevede altfel, iar cauza este examinată în baza materialelor anexate la dosar”. Deci, neîndeplinirea actului procedural de către pârât în termenul fixat de instanță va fi urmată de intervenirea sancțiunii decăderii.

În general, decăderea semnifică sancțiunea intervenită pentru neexercitarea unui drept în termenul stabilit de lege, de părți sau de instanța de judecată. Profesorul Nicolae M. definește decăderea ca acea „sancțiune de drept civil sau măsură de constrângere juridică ce constă în stingerea dreptului subiectiv neexercitat în termenul stabilit de lege sau de părți” [12, p. 137]. În aceeași ordine de idei, Pop P. arată că „în dreptul procesual, noțiunea de decădere semnifică, pe de o parte, ideea pierderii unui drept neexercitat la timp sau pentru conservarea căruia nu s-au făcut, la timp, formalitățile prevăzute de lege, iar, pe de altă parte, imposibilitatea juridică de a exercita acel drept peste termen” [14, p. 184-185].

Nedepunerea de către pârât a referinței în termenul stabilit va avea drept consecințe două efecte. În primul rând, pârâtul va pierde posibilitatea de a prezenta referința după împlinirea termenului fixat de judecător. În al doilea rând, o consecință mai gravă pentru pârât, acesta nu va putea să prezinte probe în proces pentru dovedirea susținerilor sale, iar cauza dedusă judecării va fi examinată numai în baza probelor prezentate de reclamant. Chiar dacă pârâtul va prezenta anumite probe, deși nu a depus referința în termenul fixat, judecătorul va dispune restituirea acestora printr-o încheiere protocolară, având în vedere decăderea pârâtului din dreptul de a prezenta probe (art. 119¹ alin. (1) din CPC al RM).

Trebuie să subliniem faptul că legislația în vigoare prevede și excepții de la decăderea pârâtului din dreptul de a mai prezenta probe. Aceste excepții sunt expres statuate în art. 119¹ alin. (2) din CPC al RM, care dispune că instanța va putea dispune administrarea probei pe parcursul procesului în cazul în care:

a) necesitatea probei rezultă din exercitarea dreptului reclamantului privind completarea temeiului acțiunii, mărirea sau micșorarea cuantumului pretențiilor, completarea acțiunii cu pretenții accesorii sau reclamantul solicită compensarea valorii obiectului pierdut sau pierit.

Regula generală dispune că reclamantul nu poate modifica temeiul sau obiectul acțiunii după începutul dezbaterilor judiciare, dreptul de a modifica temeiul sau obiectul acțiunii poate fi exercitat numai în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, sub sancțiunea decăderii. Exercitarea acestui drept după împlinirea termenului, va determina instanța să restituie părții, printr-o încheiere protocolară, cererea de modificare a temeiului sau obiectului acțiunii, precum și actele anexate. Totodată, legislația procesual civilă arată că „nu se consideră modificare a acțiunii dacă reclamantul completează temeiul acțiunii, mărește sau micșorează cuantumul pretențiilor, completează acțiunea cu pretenții accesorii sau solicită compensarea valorii obiectului pierdut sau pierit” (art. 60 alin. (2)¹ din CPC al RM).

Completarea temeiului sau obiectului acțiunii creează anumite schimbări în cadrul acesteia, respectiv pot apărea anumite circumstanțe la care părțile nu s-au referit, de aceea legea oferă posibilitatea părților de a prezenta probe în cadrul dezbaterilor judiciare. Or, ar fi injust și inechitabil ca, de exemplu, în urma completării acțiunii cu pretenții accesorii de către reclamant, pârâtul să nu aibă posibilitatea de a prezenta probe pentru susținerea respingerii pretențiilor accesorii. În același timp, acest drept nu este exclusiv al pârâtului, reclamantul tot are posibilitatea de a solicita administrarea probelor ce ar argumenta temeinicia pretențiilor accesorii.

b) participantul a fost în imposibilitate de a prezenta proba în termen.

În acest caz, participantul care solicită administrarea probei trebuie să prezinte și să dovedească împrejurările din care s-a aflat în imposibilitate de a prezenta proba în termen. Judecătorul va aprecia dacă într-adevăr împrejurările sunt motivate, respectiv va dispune administrarea probei sau va refuza admiterea demersului participantului.

c) administrarea probei nu duce la întreruperea ședinței.

Acest caz se referă cu precădere la situația prezentării probelor în cadrul dezbaterilor judiciare. În acest sens, art. 119¹ alin. (4) din CPC al RM menționează că „proba prezentată după faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare care determină întreruperea ședinței se administrează, dacă este acceptată de partea adversă”. Considerăm că, dacă administrarea probei determină întreruperea ședinței

și pentru a fi acceptată este necesar acordul părții potrivnice, partea adversă, de regulă, se va împotrivi prezentării probei. Examinând chestiunea privind admiterea probei care duce la întreruperea ședinței, judecătorul va fi obligat să ia în considerare poziția părții adverse, astfel că norma citată condiționează prezentarea probei de acordul celeilalte părți, lipsa acordului va determina respingerea solicitării.

Prin urmare, aparent ar rezulta că depunerea referinței constituie o obligație a pârâtului. Chiar și prima teză a art. 186 alin. (2) din CPC al RM dispune că „depunerea referinței este *obligatorie*”. Din punctul nostru de vedere, depunerea referinței constituie un drept al pârâtului și nu o obligație. Pe de o parte, referința reprezintă un act procedural de apărare a pârâtului, iar pârâtul are dreptul la apărare, însă el nu este obligat să se apere împotriva acțiunii reclamantului, pârâtul poate chiar să manifeste o indiferență totală față de proces și nici să nu se prezinte în ședința de judecată. În acest caz, cauza va fi examinată în lipsa pârâtului, iar instanța o va soluționa în baza materialelor anexate la dosar de către reclamant.

Iar, pe de altă parte, observăm că sancțiunea ce intervine în cazul neprezentării referinței în termen este *decăderea* din dreptul de a mai prezenta probe. După cum am specificat mai sus, decăderea presupune o sancțiune de stingere sau pierdere a unui *drept*. În situația dată, se va stinge dreptul pârâtului de a prezenta probe în susținerea poziției sale. Aceasta nu semnifică faptul că pârâtul nu va avea posibilitatea de a discuta cele invocate de reclamant, de a formula obiecții material-juridice la considerentele reclamantului. Unica consecință privește numai faptul că, dacă apărarea pârâtului prin intermediul obiecțiilor material-juridice prin care se invocă propriile circumstanțe de fapt și de drept, va fi lipsită de eficiență. Aceasta deoarece pârâtul va fi decăzut din dreptul de a prezenta probe în susținerea faptelor invocate de el, dat fiind faptul că nu a depus referința în termenul stabilit de către instanța de judecată.

Aceste raționamente prezentate mai sus, ne permit să afirmăm cu certitudine că depunerea referinței este un drept al pârâtului, ci nu o obligație. Dreptul care urmează să fie exercitat în termenul stabilit de instanță, dacă pârâtul dorește o apărare eficace a poziției sale.

În privința decăderii pârâtului din dreptul de a prezenta probe, în cazul în care nu depune referința în termenul fixat, prezintă interes jurisprudența Curții Constituționale a României, care prin *Decizia nr. 128 din 16.04.2002 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 118 din Codul de procedură civilă* [5] a examinat excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 118 din vechiul Cod de procedură civilă, care prevedea decăderea pârâtului din dreptul de a mai propune probe și de a mai invoca excepții, altele decât cele de ordine publică, în cazul nedepunerii întâmpinării. Autorul excepției de neconstituționalitate susținea că această sancțiune încalcă dreptul la apărare și îngreșește accesul liber la justiție, deoarece apărarea în instanță fără posibilitatea probațiunii este imposibil de conceput, o astfel de cauză neputând fi soluționată în mod corect și judicios. De asemenea, autorul excepției consideră că această sancțiune constituie o restrângere a dreptului la apărare și a liberului acces la justiție fără să existe proporționalitate între această sancțiune și situația care a determinat-o, și anume nedepunerea întâmpinării în termenul prevăzut de lege.

Curtea Constituțională a României a constatat că dispozițiile atacate nu îngreșesc accesul la justiție, nu încalcă dreptul la apărare al pârâtului și nici egalitatea cetățenilor în fața legii și a autorităților publice. Deoarece pârâtul care nu a depus întâmpinarea în termenul prevăzut de lege are în continuare dreptul să se apere prin combaterea pretențiilor reclamantului și prin discutarea, în fapt și în drept, a susținerilor și a dovezilor adversarului. Mai mult decât atât, depunerea întâmpinării contribuie la urgentarea soluționării procesului, prin motivarea ei, prin arătarea dovezilor, față de care reclamantul, la rândul său, poate să își pregătească din timp apărarea, precum și prin faptul că de la început dă instanței posibilitatea de a cunoaște cadrul în care își va desfășura activitatea. Dispozițiile constituționale sunt respectate și prin posibilitatea pârâtului de a cere administrarea unor dovezi în sprijinul susținerilor sale în cazul în care nevoia dovezii ar reieși din dezbateri și partea nu o putea prevedea, atunci când administrarea dovezii nu pricinuieste amânarea judecății. Prin urmare, Curtea a respins excepția de neconstituționalitate.

Reieșind din importanța referinței în cadrul procesului civil, legea procesuală expres stabilește cuprinsul acestui act procedural. În referință se indică, după cum statuează art. 186 alin. (3) din CPC al RM:

- a) instanța căreia îi este adresată.

Indicarea denumirii instanței de judecată este prevăzută de lege și pentru cererea de chemare în judecată. Doctrina a apreciat [3, p. 19-33] că conținutul cererii de chemare în judecată este compus din două elemente: elemente esențiale și neesențiale (facultative). Elementele esențiale este obligatoriu de indicat în cererea de chemare în judecată, sub sancțiunea de a nu da curs cererii, respectiv elementele neesențiale nu trebuie neapărat să se regăsească în conținutul cererii de chemare în judecată. Indicarea instanței căreia se adresează cererea de chemare în judecată reprezintă un element facultativ (neesențial). Așadar, considerăm că arătarea instanței în referință nu este obligatorie. În plus, indicarea greșită a denumirii instanței în referință nu va avea efecte negative asupra referinței, în acest caz, instanța va considera că referința a fost depusă în termenul stabilit și va remite altor participanți la proces copii de pe referință. De aceea, „pentru a evita tergiversările și pentru a exclude formalismul excesiv al procedurilor în cazul în care justițiabilul greșește denumirea instanței, cererea trebuie acceptată” [3, p. 31].

b) numele sau denumirea reclamantului, domiciliul ori sediul lui; numele sau denumirea pârâtului, domiciliul ori sediul lui; datele bancare și numărul de identificare de stat (IDNO) – pentru persoane juridice și întreprinzători individuali; numărul de identificare personal (IDNP) – pentru persoane fizice, dacă pârâtul locuiește în străinătate – adresa din Republica Moldova unde urmează a i se comunica datele de procedură; numărul de telefon și alte date de contact ale pârâtului persoană fizică; numărul de telefon, adresa electronică și alte date de contact ale pârâtului persoană juridică.

Aceste elemente tot sunt prevăzute de legislația procesual civilă și pentru cererea de chemare în judecată. Numele și domiciliul reprezintă atributele de identificare a persoanei fizice. „Numele persoanei fizice este format din: a) nume de familie; b) prenume; c) patronimic, în cazurile prevăzute de lege” [1, 281]. Iar domiciliul, conform art. 38 alin. (1) din CC al RM, este locul unde persoana fizică își are reședința obișnuită. Un alt atribut de identificare ce trebuie indicat în referință pentru persoane fizice reprezintă numărul de identificare personal (IDNP). Fiecărei persoane fizice din teritoriul Republicii Moldova, fiind obiect al identificării, i se atribuie un indice – numărul de identificare de stat al persoanei fizice, specificat conform uzanțelor internaționale ca abreviere a sintagmei în limba engleză "Identification Number of Person" – IDNP, acest indice rămâne neschimbat și se păstrează permanent (pct. 4 din Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 333 din 18 martie 2002 pentru aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al populației” și Regulamentului cu privire la Registrul de stat al populației) [6]. Numărul de identificare de stat al persoanei fizice (IDNP) este compus dintr-o serie din 13 cifre (pct. 26 din Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului RM nr. 333/2002).

În cazul persoanelor juridice trebuie să fie indicate denumirea, sediul și numărul de identificare de stat (IDNO). Persoana juridică participă la raporturile juridice numai sub denumire proprie, stabilită prin actele de constituire și înregistrată în modul corespunzător. Denumirea persoanei juridice trebuie să includă, în limba de stat, forma juridică de organizare (art. 182 alin. (1) și (2) din CC al RM). Sediul reprezintă un atribut de identificare a persoanei juridice în spațiu. „Necesitățile practice, dar și securitatea raporturilor juridice, impun existența unui loc în care persoana juridică să fie considerată întotdeauna prezentă, o așezare care să permită contractarea ei în circuitul civil” [1, p. 334]. Numărul de identificare de stat (IDNO), conform art. 2 din Legea nr. 220 din 19.10.2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali [7], este un „cod numeric unic, atribuit de organul înregistrării de stat persoanelor juridice și întreprinzătorilor individuali la momentul înregistrării de stat, care servește pentru identificarea acestora în sistemele informaționale ale Republicii Moldova”.

„Prevederea legală este rațională, deoarece reclamantul este posibil să nu aibă acces la astfel de informații” [13, p. 757] în momentul depunerii cererii de chemare în judecată. Mai mult decât atât, dacă în referință pârâtul indică o altă adresă de domiciliu sau sediu, toate comunicările privind procesul urmează a fi transmise pe adresa indicată în referință de pârât, iar nu la cea din cererea de chemare în judecată. Dar aici trebuie să facem și o remarcă, considerăm că această regulă se va aplica în situația în care pârâtul nu ridică excepția procesuală privind necompetența teritorială a instanței judecătorești, cu excepția cazului când această excepție procesuală este respinsă de instanță.

Pârâtul va indica datele de identificare ale reclamantului preluate din conținutul cererii de chemare în judecată. Considerăm că, din punct de vedere practic, indicarea datelor de identificare a

reclamantului este necesară pentru a face distincție între diverse cereri aflate pe rolul instanței judecătorești în care în calitate de pârât figurează aceeași persoană. Însă, pentru a facilita activitatea instanțelor judecătorești, recomandăm ca în cadrul referinței să fie indicat numărul dosarului atribuit de către instanța judecătorească fiecărei acțiuni civile. Astfel, vor fi înlăturate orice confuzii posibile, dacă pe rolul aceleiași instanțe se află mai multe cauze civile având în calitate de reclamant și pârât pe aceleași persoane.

Apreciem că indicarea numărului de telefon, adresei electronice și altor date de contact ale pârâtului sunt elemente facultative ce pot fi incluse în referință. În acest sens, doctrina autohtonă a stabilit că „această cerință este prevăzută în scopul facilitării procesului de citare și înștiințare corespunzătoare a justițiabililor” [3, p. 21].

Pârâtul care locuiește în străinătate trebuie să-și aleagă o adresă din Republica Moldova unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul. Opinăm că în această ipoteză pârâtul are domiciliu sau reședință în străinătate, fie că acesta locuiește „în străinătate fără a avea domiciliu efectiv sau reședința anume acordată de autoritățile locale competente” [10, p. 601].

d) numele, prenumele, adresa, numărul de telefon, adresa electronică și alte date de contact ale reprezentantului pârâtului.

În situația în care pârâtul este reprezentat în proces de către o altă persoană, în referință vor fi indicate datele de identificare ale acestuia. Instituția reprezentării semnifică acea situație „în care o anumită persoană numită reprezentant în limita împuternicirilor acordate îndeplinește acte de procedură în numele și în interesul altei persoane, numită reprezentat” [15, p. 246]. În cadrul procesului civil sunt evidențiate [2, p. 223-233] următoarele categorii ale reprezentării judiciare: legală, convențională, din oficiu și statutară. Pârâtul va putea fi reprezentat de un reprezentant legal (părinți, înfietori, tutori etc.), avocat, avocat-stagiar sau salariat (dacă în calitate de pârât apare o persoană juridică). Indicarea datelor de identificare ale reprezentantului are ca scop înlesnirea citării și înștiințării participanților la proces. Astfel, după cum arată art. 104 din CPC al RM, minorii vor fi citați prin reprezentanții lor legali, iar în cazul numirii unui curator – prin acesta; dacă se înștiințează persoana în privința căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară, atunci va fi citată și persoana însărcinată cu ocrotirea. În plus, art. 105 alin. (5) din CPC al RM dispune că „dacă părțile și alți participanți la proces sunt reprezentați de avocați, citațiile și înștiințările se expediază la sediul avocaților, recepționarea înlăturând orice viciu de citare a participanților”. În acest caz se consideră că avocatul a comunicat reprezentatului cuprinsul citației.

e) obiecțiile la toate pretențiile reclamantului, circumstanțele de fapt și de drept.

Referința constituie principalul act procedural prin intermediul căruia pârâtul în formă scrisă prezintă apărările sale. Prin sintagma „obiecțiile la toate pretențiile reclamantului” se are în vedere expunerea obiecțiilor material-juridice pe care pârâtul înțelege să le formuleze întru apărarea poziției sale. Aceste obiecții vor avea ca scop determinarea instanței judecătorești să respingă pretențiile reclamantului ca fiind neîntemeiate. Pârâtul în referință va putea invoca obiecții materiale ce neagă considerentele reclamantului și obiecții materiale prin care arată propriile circumstanțe de fapt și de drept ale cauzei. Deci, pârâtul va răspunde la toate pretențiile reclamantului, la temeiurile de fapt și de drept ale cererii de chemare în judecată. În doctrină s-a specificat că „în raport de răspunsul pârâtului, instanța poate constata care dintre pretențiile reclamantului sunt recunoscute și care sunt contestate de acesta, urmând ca judecata să continue numai asupra pretențiilor contestate” [13, p. 758].

f) toate probele împotriva fiecărei pretenții.

Dacă pârâtul indică în referință obiecții materiale prin care invocă propriile circumstanțe de fapt și de drept, el va trebui să specifice și probele pe care se întemeiază în acest sens. Profesorul Leș I. a apreciat că „indicarea dovezilor se impune cu deosebire în acele împrejurări în care pârâtul nu se limitează la o apărare pur defensivă, concretizată într-o negare pură și simplă a pretențiilor adversarului. În atare circumstanțe, sarcina probei revine pârâtului potrivit principiului *reus in excipiendo fit actor*” [9, p. 396]. Adică, pârâtul trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al obiecțiilor sale. În situația în care pârâtul solicită audierea martorului, va arăta datele de identificare ale acestuia: numele, prenumele și domiciliul martorului.

g) excepțiile de procedură pe care pârâtul le invocă față de cererea reclamantului, cererile și demersurile pârâtului.

În cadrul procesului civil pârâtul se poate apăra nu numai prin intermediul obiecțiilor material-juridice, ce urmăresc combaterea fondului dedus judecății, ci el are posibilitatea de a pune în discuție respectarea normelor procedurale privind desfășurarea procesului, invocând în acest sens excepții procesuale. Excepțiile procesuale indică încălcări de ordin procedural privitoare la însăși procesul de judecată, deci dezvăluie lipsuri ale raportului de drept procesual. Semnalând încălcarea premiselor sau condițiilor de exercitare a dreptului la intentarea acțiunii, pârâtul atenționează instanța că procesul a fost pornit greșit și nu poate continua.

Totodată, prin referință, pârâtul va formula cereri și demersuri. Dintre cererile pe care pârâtul poate să le formuleze amintim cererea de reclamare a probelor (dacă în procesul de adunare a probelor apar dificultăți, pârâtul solicită ajutorul instanței la adunarea și prezentarea probelor necesare, specificând proba și circumstanțele care ar putea fi confirmate sau infirmate prin acea probă, cauzele ce împiedică dobândirea probei și locul aflării ei), cererea de asigurare a probelor (asigurarea se face prin audierea martorului, efectuarea expertizei, cercetarea la fața locului etc., în scopul de a preveni dispariția ori imposibilitatea administrării în viitor a unei probe utile pentru dovedirea obiecțiilor), cererea de efectuare a expertizei etc.

h) semnătura.

Referința în mod obligatoriu trebuie să fie semnată de pârât sau de reprezentantul lui împuternicit în modul stabilit. În general, semnătura atestă corespunderea conținutului unui act juridic cu voința reală a părții. Autoarea Belei E. menționează că „actele procesuale nesemnate nu se acceptă, or, semnătura este prima dovadă certă a valorificării eficiente a principiului disponibilității” [3, p. 25]. În doctrină s-a mai apreciat că „prin semnătură pârâtul atestă că și-a însușit conținutul întâmpinării, că acesta reprezintă voința sa” [11, p. 81]. Dacă pârâtul este reprezentat în proces de avocat, avocat stagiar sau salariat, dreptul reprezentantului de a semna și depune referința trebuie să fie expres specificat în mandat sau procură, sub sancțiunea nulității referinței.

Bibliografie:

1. BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil: Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chișinău: Cartier, 2004. 400 p., ISBN 9975-79-306-1.
2. BELEI, Elena et al. *Drept procesual civil: Partea generală*. Chișinău: „Lexon-Prim”, 2016. 464 p., ISBN 978-9975-4072-9-8.
3. BELEI, E. et. al. *Drept procesual civil. Partea specială*. Chișinău: „Lexon-Prim”, 2016. 492 p., ISBN 978-9975-4072-2-9.
4. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2018, nr. 285-294.
5. Decizia nr. 128 din 16.04.2002 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 118 din Codul de procedură civilă. In: *Monitorul Oficial al României*. 2002, nr. 370.
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 333 din 18 martie 2002 pentru aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat „Registrul de stat al populației” și Regulamentului cu privire la Registrul de stat al populației. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2002, nr. 43-45.
7. Legea nr. 220 din 19.10.2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2007, nr. 184-187.
8. LEȘ, I. Întâmpinarea – realități și perspective. In: *Studii de drept judiciar privat*. București: C.H. Beck, 2008.
9. LEȘ I. *Noul Cod de procedură civilă: comentariu pe articole*. București: C.H. Beck, 2015. 1616 p. ISBN 978-606-18-0421-4.
10. LEȘ, I. *Tratat de drept procesual civil. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2014. ISBN 978-606-673-317-5.
11. FODOR, Maria, GRIGORE-RĂDULESCU, Irina. Întâmpinarea din perspectiva noilor reglementări procesual civile. In: *Revista Română de Drept Privat*. 2014, nr. 1, 208 p.
12. NICOLAE, M. *Tratat de prescripție extinctivă*. București: Universul Juridic, 2010. 1172 p.
13. *Noul Cod de procedură civilă: comentat și adnotat. Vol. 1: Art. 1-526*. (coord.: Ciobanu, V.M., Nicolae, M.) București: Universul Juridic, 2016.
14. POP, P. *Sancțiuni procedurale în procesul civil*. București: Universul Juridic, 2016.
15. PRISAC, Alexandru. *Drept procesual civil. Partea generală*. Chișinău: Cartier, 2013.